

Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності

Білик В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та економічної безпеки
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

У статті розглянуто особливості нормативно-правового регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності, розкрито інституційну систему такого регулювання, виявлено її недоліки та запропоновано напрями їх подолання. Обґрунтовано необхідність та базові принципи державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Досліджено основні види стратегій та окреслено перспективні напрями державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.

Ключові слова: інновації, інвестиції, інституційне регулювання, державне регулювання, технологічні парки.

Билык В.В. ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассмотрены особенности нормативно-правового регулирования инновационно-инвестиционной деятельности, раскрыта институциональная система такого регулирования, выявлены ее недостатки и предложены направления их преодоления. Обоснована необходимость и базовые принципы государственного регулирования инновационно-инвестиционной деятельности. Исследованы основные виды стратегий и определены перспективные направления государственного регулирования инновационно-инвестиционной деятельности.

Ключевые слова: инновации, инвестиции, институциональное регулирование, государственное регулирование, технологические парки.

Bilyk V.V. STATE REGULATION OF INNOVATIVE-INVESTMENT ACTIVITY

In the article the peculiarities of legal regulation of innovative-investment activity, reveals the institutional system of regulation, highlights its drawbacks and proposes ways to overcome them. The necessity and basic principles of state regulation of innovative-investment activity. Explores the main types of strategies and identified promising directions of state regulation of innovative-investment activity.

Keywords: innovation, investment, institutional regulations, government regulation, technological parks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На сучасному етапі становлення економіки та в контексті євроінтеграційного вектору її розвитку подальший поступ неможливий без науково-технічного прогресу в промисловості та модернізації системи управління нею. Саме в умовах глобалізаційних процесів інноваційно-інвестиційні напрями державної політики стають найбільш ефективними, а відповідно – мають бути пріоритетними. Дослідження сучасного стану державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та окреслення стратегічних напрямів її розвитку набуває особливої актуальності на тлі стагнаційних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання інноваційно-інвестиційного розвитку економіки останнім часом все частіше висвітлюються вітчизняними науковцями, зокрема у працях О.Й. Вівчара, В.М. Гейця, М.П. Денисенко, Н.В. Краснокутської, Т.О. Скрипко,

І.В. Юхновського тощо. При цьому єдність наукової думки щодо стратегічних напрямів розвитку інноваційно-інвестиційної політики відсутня.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є висвітлення сучасного стану державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні та теоретико-методичне обґрунтування стратегічних напрямів її розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система державного регулювання, на нашу думку, повинна розглядатися у двох площинах – нормативно-правового забезпечення як фундаментальної основи та інституційних одиниць виконавчих органів як установ, що реалізують державну політику.

Згідно з позицією Міністерства Юстиції України «національне інноваційне законодавство включає норми Конституції України, Господарського кодексу, Закону України «Про

інноваційну діяльність», Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», Закону України «Про інвестиційну діяльність», Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність», Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших нормативно-правових актів... Сучасна нормативно-правова основа інноваційної діяльності налічує близько 200 документів» [14]. При цьому статтею 2 Закону України «Про інноваційну діяльність» визначено: «Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із законів України «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукову і науково-технічну експертизу», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про спеціальну економічну зону «Яворів», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», цього Закону та інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у цій сфері» [5].

На нашу думку, така кількість регулюючих документів свідчить про відсутність концептуальної основи як у формуванні інноваційної політики в державі, так і у стратегічних напрямках інвестиційної діяльності. Підтвердити або спростувати таке припущення дасть змогу детальний аналіз основних нормативно-правових актів регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності (табл. 1).

Аналіз системи нормативно-правового регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності свідчить про відсутність системного підходу в цій галузі та єдиної стратегії її розвитку. Зокрема, Господарським кодексом здійснюється регулювання інноваційних та інвестиційних процесів з позиції єдності та взаємодії, а от на рівні окремих законів ці процеси розглянуті окремо. Такий підхід може бути виправданий потребою в деталізації механізмів інноваційного розвитку та інвестиційних процесів. Проте, на нашу думку, дотичність цих процесів має бути збережена на рівні не тільки законодавства, а й методичних та інструктивних нормативно-правових актів.

Реалізація регуляторної та контролюючої функції держави у будь-якій галузі покладена на відповідні уповноважені установи. В Україні у період з 2005 року по 2012 рік діяло Державне агентство України з інвестицій та розвитку. У грудні 2011 року Указом Президента це агентство разом із Державним агентством України з управління національними проек-

тами реорганізовано у Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України. У 2015 році це агентство також реорганізовано. Натомість створено Міжвідомчу комісію з питань державних інвестиційних проектів на базі Міністерства економічного розвитку і торгівлі. Тобто сьогодні єдиного централізованого державного органу підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності не існує.

Останніми роками простежується тенденція до виокремлення державних фінансів зі сфери інноваційної діяльності. Інституційні форми державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку представлені в Україні у вигляді структурних підрозділів (управлінь інноваційно-інвестиційного розвитку) Департаментів регіонального розвитку обласних адміністрацій. Тобто регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні здійснюється колегіально територіальними підрозділами та Міжвідомчою комісією з питань державних інвестиційних проектів, зусиллями законодавчої та виконавчої влади без чітко виражених управлінських форм.

На нашу думку, така лінійно-функціональна модель управління на тлі адміністративної реформи та скорочення апарату державного управління виявляється малоефективною. За I півріччя 2016 року обсяги державних капітальних інвестицій становили лише 3,9% загального їх обсягу [16]. Тому система інституційного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності потребує оптимізації, а сфера її впливу не може обмежуватися державними фінансами.

Підтримка ж інноваційного розвитку приватного сектору економіки та приватних інвестицій обмежується спеціальними податковими режимами (зокрема, звільнення від сплати податку на прибуток за такими об'єктами). При цьому фактично підтвердити інноваційну діяльність для цілей оподаткування у поточному звітному періоді практично неможливо. Закордонний досвід державного сприяння інноваційному розвитку свідчить, що саме спеціальні податкові режими є одним із найдієвіших механізмів (табл. 2).

Незначний рівень державної підтримки приватних інвестицій у сферу інноваційного розвитку підприємництва в Україні не може забезпечити ні достатньої підтримки, ні підстав для зростання їхнього обсягу.

На нашу думку, інституційна система сектору державного управління повинна мати

**Основні нормативно-правові акти державного регулювання
інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні**

№ п/п	Нормативно-правовий акт	Сфера регулювання
1	Конституція України [1]	Ст. 54 гарантує свободу наукової і технічної творчості, захист авторських прав та державне сприяння розвитку науки
2	Господарський кодекс України	Глава 34, ст. 325–332 розкриває нормативно-правову сутність інновацій та інвестування; розкриває види інновацій та форми інвестиції; окреслює порядок державного регулювання такої діяльності
3	Закон України «Про інноваційну діяльність»	Визначено мету та принципи інноваційної політики, окреслено об'єкти та суб'єктів інноваційної діяльності; порядок державного регулювання інноваційної діяльності та її правовий режим; окреслено основи фінансування інноваційної діяльності та міжнародного співробітництва у цій сфері
4	Закон України «Про інвестиційну діяльність»	Визначає правову сутність інвестиційної діяльності та інвестиційних проектів, об'єкти та суб'єктів інвестицій, їхні права та обов'язки; джерела фінансування інвестиційної діяльності; основи її державного регулювання, підтримки та стимулювання; порядок державних інвестицій; гарантії та захист прав суб'єктів інвестиційної діяльності
5	Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні»	Визначає пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні, в тому числі на період з 2011 по 2021 рік, а також середньострокові стратегічні напрями інноваційної діяльності та порядок моніторингу їх реалізації
6	Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків»	Визначає правову сутність технологічних парків; порядок спеціального режиму їхньої інноваційної діяльності; порядок фінансової підтримки інноваційних проектів та контролю за їх реалізацією
7	Закон України «Про режим іноземного інвестування»	Визначає види іноземних інвестицій та форми їх здійснення; окреслює об'єкти таких інвестицій, порядок їх оцінки та державні гарантії; визначає основні умови співпраці з іноземним інвестором
8	Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність»	Регулює відносини щодо провадження наукової і науково-технічної діяльності; визначає правовий статус суб'єктів такої діяльності, в тому числі НАНУ; окреслює державні гарантії соціально-правового статусу вчених та наукових працівників; основи державного регулювання та управління науковою та науково-технічною діяльністю, його форми та методи
9	Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу»	Визначає предмет наукової і науково-технічної експертизи, її форми та види; права й обов'язки суб'єктів експертизи; порядок її проведення; основи державного регулювання, економічного забезпечення та відповідальності сторін
10	Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів»	Визначає, що метою СЕЗ «Яворів» є залучення інвестицій. Законом визначені органи управління СЕЗ, їхні повноваження та суб'єкти діяльності
11	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні»	Містить обґрунтування актуальності інноваційно-інвестиційних напрямів діяльності; визначає шляхи та напрями виконання програми; принципи реалізації державної політики у сфері інновацій та інвестицій; форми надання державної підтримки; перелік базових галузей економіки в контексті інноваційно-інвестиційної діяльності та очікувані результати

Джерело: складено автором на підставі [1; 2; 4–12]

Наведений перелік не є вичерпним

Рис. 1. Інституційна структура державного сприяння інноваційно-інвестиційній діяльності в Україні (пропозиція)

Джерело: складено автором на підставі [15]

чітку структуру та ієрархію, підзвітність та високу ефективність (рис. 1). При цьому в дослідженні «Політика економічного прагматизму» експерти Інституту суспільно-економічних досліджень пропонують створення Української корпорації розвитку [15].

Основною метою діяльності Української корпорації розвитку повинно бути створення сприятливих умов для розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні. Відповідно до мети перед такою Корпорацією повинні бути поставлені такі завдання, як:

– розроблення проектів нормативно-правових актів у сфері інноваційно-інвестиційної

діяльності, організація їх громадських обговорень;

– визначення пріоритетних напрямів інноваційно-інвестиційної діяльності в середньотерміновій перспективі та пропозицій щодо довгострокової перспективи і загальної стратегії;

– сприяння та організаційне забезпечення пільгового кредитування інноваційної діяльності;

– сприяння реконструкції та модернізації індустріального сектору та створення і виробництво нових видів продукції;

– організаційно-методичне забезпечення інноваційного розвитку соціальної сфери;

Таблиця 2

Інструменти податкового стимулювання інноваційної діяльності

Інструмент стимулювання	Принцип дії	Країна
Зменшення ставок податку на прибуток	Зменшення ставок оподаткування інноваційних організацій. Зменшення ставок оподаткування прибутку від реалізації інноваційного проекту.	Франція, Греція, Туреччина
Прискорена амортизація	Підвищені норми або скорочений період амортизації дають змогу використовувати в новому податковому періоді такі основні фонди нарахування суми амортизації, що зменшує податкову базу.	Бельгія, Фінляндія, Данія, Нідерланди, Люксембург, Португалія
Інвестиційна податкова знижка	Зменшення податкової бази на суму інноваційних витрат капітального характеру.	Австрія, Великобританія, Нідерланди, США
Податковий кредит	За обсягом: сума податку на прибуток зменшується на частку загальної суми інноваційних витрат. За приростом: сума податкових зобов'язань зменшується на певну частину перевищення інноваційних витрат у звітному податковому періоді порівняно з попереднім	США, Франція, Канада, Туреччина, Словаччина, Люксембург, Іспанія, Ірландія

Джерело: [13]

– організаційно-методичне забезпечення інноваційних освітніх процесів та галузей знань;

– сприяння створенню технологічних парків та кластерів;

– сприяння створенню ринку інвестиційного капіталу.

Основною вимогою до інституційних утворень у галузі інноваційно-інвестиційного розвитку, як і в більшості інших, є дебіюрократизація діяльності. Зокрема, процес реєстрації, кредитування та звітування за інноваційним проектом має ґрунтуватися на порядку «єдиного вікна», в тому числі електронного. А сам факт інноваційності проекту має підтверджуватися бізнес-планом, а в особливих ситуаціях – розрахунком технологічної, економічної або соціальної ефективності.

Висновки з цього дослідження. Отже, система нормативного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності є недосконалою і безсистемною як на документальному, так і на інституціональному рівні. Вдосконалення цієї системи має охопити узгодження чинних нормативно-правових актів та оптимізацію органів управління. У разі застосування запропонованих у дослідженні напрямів оптимізації стає можливим формування ефективної системи державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності у поєднанні з усуненням дубльованих функцій органів державного управління. При цьому розроблення загальної стратегії розвитку системи державної підтримки інноваційно-інвестиційної діяльності становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
2. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
3. Податковий кодекс України №2755-V від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
4. Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-XII від 18.09.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» № 40-IV від 04.07.2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
6. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 848-VIII від 26.11.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: //www.zakon.rada.gov.ua.
7. Закон України «Про наукову і науково-технічну експертизу» № 51/95-ВР від 10.02.1995. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua
8. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» № 3715-VI від 08.09.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua
9. Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР від 19.03.1996. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua
10. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» № 991-XIV від 16.07.1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua
11. Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів»» № 402-XIV від 15.01.1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua
12. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // www.zakon.rada.gov.ua
13. Гомон М.В., Податкова політика держави у сфері стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності / М.В. Гомон // Вісник Миколаївського національного університету імені Сухомлинського, № 12, 2016, с. 434–438. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.global-national.in.ua/archive/12-2016/91.pdf
14. Кучерява З. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні. Міністерство юстиції України / З. Кучерява // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://old.minjust.gov.ua/13958
15. Політика економічного прагматизму / Інститут суспільно-економічних досліджень. – Київ., 2016. – 118 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://ises.org.ua/uploads/pdf/NEPmini_ua.pdf
16. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Стан інвестиційної діяльності в Україні.
17. Финансовые инструменты социально-экономического развития государства и регионов / под ред. А.Д. Данилова: [монография]. – К.: Компьютерпресс, 2009. – 288 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // http://taxsymposium.ru/publikatsii/vse-publikatsii/171-finansovye-instrumenty-sotsialno-ekonomicheskogo-razvitiya-gosudarstva-i-regionov-monografiya-2009.